

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY LEÁNYA, PIROSKA — EIRÉNE — ALAPÍTOTTA A VILÁG LEGELSŐ KÓRHÁZÁT...

A különböző kórházak betegszobáiban szenvedő, avagy az orvosok gyógyító késztől egészséget remélő emberi társadalomnak vajh, felmerül-e elméjében a gondolat — kinek az agyában született meg legelőször annak az intézménynek szükségessége, amelynek falai között, és amelynek istápolása mellett erejét és egészségét visszanyerni reméli...?

Valljuk be őszintén, mi már el sem tudjuk képzelni, hogy valamikor — évszázadokkal ezelőtt, csak a kiváltságosok számára volt gyógyító kéz és gyógyító kés, akik vagy a trón birtokosai voltak, vagy más kiváltságokkal büszkélkedhettek. A szegény köznép igen kivételes esetekben remélhette, hogy betegségében szakszerű beavatkozást kaphat — szerte az egész akkori világon.

Mikor először pattant ki a kórházak — kórház — intézményének szükségessége egy gyenge nő szívből — még sehol sem hivatkoztak a „humanizmus”, az emberiség, bizony egyre üresebben hangzó jelszavával. Inkább azt mondhatnánk, hogy egész Európa kalandvagyók, lovagok, keresztes lovagok országútja volt, semhogy rendezett emberi társadalmak összessége. Mégis ebben a korban — a XII. század első évtizedeiben születik egy olyan intézmény, amelynek humanizmusa — emberisége — felér majd a holdba is, ha megvalósulnak a holdrakéták.

Jó, készséggel helyet adunk azok közbevetésének, akik megjegyzik, hogy annak idején a XII. század első évtizedeiben, hogyha nem is találta volna ki, és meg nem alapítja is a magyar királylány Bizánc trónján az első kórházat, azóta már régen feltalálta volna valaki. De abban az időben, amikor az első kórház alapítottnak volt az akkora szenzáció és olyan nagy elgondolás, mint ma a holdba jutás gondolata. Ahova, ha valójában felérnek, felér majd a kórház intézménye is egyben.

Nézzük, mit írnak a krónikások Eiréne — Piroška — Bizánc császárnője életéről.

Szent László király házassága rheinfeldi Adelhaiddel 1082 körül volt, de Adelhaid királynő 2 évvel később meghalt. Szent László leánya, Piroška elvesztette korán édesanyját, akit hamarosan követett édesapjának, Szent Lászlónak elvesztése. Az árva Piroška unokabátyjához, Kálmán királyhoz került, onnan veszi feleségül 1104 körül Johannes Kinnenoe — Alexion, görög császár fia. Házasságukból négy fiú és négy leány született.

Látjuk, a XII. század ragyogó Bizáncának képét. Fénye és kultúrája kiterjed az egész ekkori világra. És elindul a Duna-Tisza közéről egy 16 éves kis királyleány, hogy Bizánc fényének, kultúrájának tetejébe tegye érző, meleg szívét, amelynek minden dobbanása azokért van, akik ennek a nagy fénynek árnyékában élnek — a szegényekért, gyámoltalanokért. Isten megáldotta Piroskát megértő és őt nagyon szerető élettárral, az urával.

Piroška — Eiréne — halála elég korán és váratlanul következett be, és olyan úrt hagyott vissza az ura lelkében, amelyet soha semmi betölteni nem tudott a császár életében. Utolsó órájáig elhunyt hitvese terveinek, óhajainak munkálója és támogatója maradt.

A kezünk között lévő sárga írások szerint — ha a XII. századbéli bizánci irodalmat olvassuk, a történetírók és költők műveit, s a szentek életét tanulmányozzuk, ott találkozunk Piroška — Eiréne — császárnő nevével. Alakját az elsuhanó századok árnyai homályba takarták, emléke hazája földjén (Magyarországon) elmosódott, csak az egykorú középkori krónikások egy-két szószavú megjegyzésében él — de ha idegen földön járunk, idegen emlékek között élénk lép alakja...

Nem akarunk most a Mohács utáni magyar történészek „áldásos” működésével foglalkozni, de mégsem tudjuk megjegyzés nélkül hagyni, hogy közöttük igen nagy számmal akadtak, akik inkább ártalmára voltak a Magyar Nemzetnek, nemhogy szolgálták volna azt, amiért busás jövedelmet biztosított nekik Nemzetünk. Nem tanulmányozták, és nem tudatosították eléggé azt, amit kötelességük lett volna. (Vagy azért nem tudatosították, mert tanulmányozták... és részükre jobb volt elhallgatni...?)

Nézzük csak a kezünk között lévő sárga iratokat.

Aki a velencei San Marco-bazilika homályos csarnokába a templom pompás mozaikjának megtekintése közben a főoltár felé halad, annak háta mögött egy aranytól, drágakövektől és gyöngyöktől csillogó remekműhöz ér, az ún. Pala d'Oro-hoz (Szomorú, de igaz, hogy ez a remekmű Bizáncból nem ajándékozás útján került oda...!). Ha figyelmesen nézzük az egyik zománcozott lapon egy bizánci császárnő alakja tűnik elé, tarka császári palástban, kezében királyi pálca, fején aranyozott fehér korona, körülötte világoskék fénykoszorú, amelynek arany háttéréből élesen kiválik Piroška császárnő, a XII. századi magyar hercegnő, Szent László királyunk leánya — mint olvasható görög nyelven.

Ha a görög egyház szentjeinek és vértanúinak ünnepeit és életét tartalmazó írásokat lapozzuk, augusztus 13-án egy bejegyzést találunk, mely sze-

rint Piroska — Eiréne — augusztus 13. napján halt meg. Ezen feljegyzések tanúsítják azt is, hogy Szent László leánya, Piroska — Eiréne — császárnő nemcsak a világ legelső kórházát alapította, de ő alapította a bizánci Pantokrator — Mindenható — monostort is, amelynek falai között, illetve vele összefüggésben állott a világ legelső kórháza. Piroska — Eiréne — a görög egyház szentjeinek sorában van, ünnepét augusztus 13-án tartják.

Mi itt most nem a bizánci Pantokrator — Mindenható — monostor alapításával akarunk foglalkozni. Piroska — Eiréne — előtt és utána is többen, kiváló emberek, Isten dicsőségére monostorok alapításával kívánták a Mindenhatónak megköszönni a feléjük irányuló áldását. Az előttünk lévő sárga iratokból azonban kitűnik, hogy a Pantokrator monostor alapításának tervét és a megvalósulását is, milyen számosan igyekeztek a történészek elperelni a magyar király lányától. Azonban a korabeli görög feljegyzések, külön hangsúlyt adnak annak, hogy „magyar hercegnő Piroska — Eiréne — alapította.” Akárhogyan is volt, a monostor alapítása nem volt új gondolat már a Piroska — Eiréne — idejében. Új volt azonban a kórház intézményének gondolata és megvalósítása. És mi ezzel kívánunk foglalkozni. Piroska — Eiréne — életével azért foglalkozunk bővebben, mielőtt rátérnénk az első kórház ismertetésére, mert meggyőződésünk, hogy szívesen olvassa el mindenki, hogy megismerhesse a magánéletét is ennek az eszményi nőnek. Szébb és fenségesebb társadalmi intézményt napjainkig nem tudtak túlszárnyalni cc. 8 évszázad után sem.

A kórház természetesen összefüggésben volt a Pantokrator monostorral. Egy nagy kórház volt, azután a nyomorékok számára alapított szeretetház és az elmebetegek kórháza.

A kórháznak a berendezése olyan meglepően hasonlít a modern kórházakra, hogy szinte nehéz elhinni, hogy minden XII. századi Bizáncból való. Minden legkisebb részletében visszatükrözi azt a szellemet, a szeretőt, odaadó gondoskodást, az emberi szenvedések enyhítésének vágyát, melyet az alapító császárnő, és annak akaratát teljesítő császár lelkét áthatotta — írja az akkori történelem jegyzője.

A kórház ötven fekvő beteg számára volt berendezve, s öt osztályra osztott. A sebészetiben tíz, a gyomor- és szembajok osztályában nyolc, a női betegek osztályában tizenkét ágy volt. Két osztály állt a rendes betegek rendelkezésére tíz-tíz ágygal. Minden osztályban volt szükség esetére egy-egy pótágy, s külön szám felett hat ágy, a nagyon súlyos betegek számára. Minden ágyhoz szőnyeg, szalmazsák, fejbáncos, takaró, és téli időben két

dunna tartozott. Az egyes osztályok élén két orvos állott, melléjük öt felcser és két szolgálta volt beosztva és hat felcsernő. A női osztályban külön egy szülész. Az egésznek a vezetését két főorvos végezte, a többiek ezek alá voltak rendelve. Az osztályorvosokon kívül találunk két idősebb orvost, egy orvostanárt, aki a többieket az orvoslás művészetére tanította — két segédorvost. A bejáró betegek kezelését két belgyógyász végezte és két sebész. Ezek mellé nyolc felcser volt beosztva. A bejáró betegek kezelésére rendelt orvosok közül kettő és két felcser tartozott ellátni a Pantokrator — Mindenható — monostor apróbb — nem súlyos beteg — szolgálatait is. Az orvosok száma meghaladta az ötvenet. Két csoportra osztva, havonta egymást váltva végezték munkájukat. A főorvosnak minden nap végig kellett járni az osztályokat, megvizsgálni a betegek állapotát, kikérdezni őket — meg vannak-e elégedve az ápolással és ellátással. Éjjel minden osztályban egy inspekciós felcser ügyelt. A bejáró betegek osztályában, súlyosabb esetben a rendelő orvos jelentést tesz a főorvosnak, aki erre egy tapasztaltabb orvost küld ki tanácskozás végett.

Piroska — Eiréne — császárnő alapító levele az orvosoknak a lelkére köti külön, hogy „...kötelességeiket lelkiismeretesen, szeretettel és odaadással végezzék, s tekintetük mindig a Mindenhatón függjön, mert az ő örök-ké éber szemét nem kerülhetik el...”

Tartalmazza a császárnő alapító levele a kórházba utalt betegek más körülményeit is:

A kórházba való felvételnél friss fehérneműt és ruhát kapnak, régi ruhájukat kimossák és megőrzik arra az időre, amikor felépülve elhagyja a kórházat. A kórházban gyakran kell ruhát váltani és a matracokat — derék-aljakat — felfrissíteni. Az akkori időknek megfelelően — havonta kétszer fürdeni. Fel van sorolva pontosan, hogy naponta mennyi súlyú kenyér, főzelék, zöldség, olaj, hús jár a betegeknek. A napi borra és a vasárnapi szappanra, külön pénzt kapnak. A kórháznak kápolnája is van, két pappal. Ebben a kápolnában a császár és császárné halála ünnepén — ha az elérkezik — külön ajándékban is részesüljenek a betegek és a kórház személyze- te, akik a jární tudó betegekkel együtt részt kell, vegyenek az Istenanya templomában, az alapító császárné és császár halotti ünnepén tartandó istentiszteleten.

A kórház ellátásának nagy munkáját házi kezelésben kell végezni. Külön gyógyszerháza van a kórháznak, malma, sütődéje és hátslova, haszonállata. Kb. negyven ember áll a kórház betegeinek, vezetőinek és orvo-

sainak szolgálatára. Az alapító levél felsorolja a gyönyörűen felszerelt kórházban uralkodó rendet, tisztaságot, ill. azok követelményét, sőt még az orvosi műszereket is. Megszabja külön, hogy minden osztályban legyen egy kézmosó berendezés is, ahol az orvos a betegekkel való foglalkozás után kezét moshat.

A szeretetházban huszonnégy nyomorék ember talált menedéket, akiknek ellátásáról az alapító levél éppen olyan gonddal és szeretettel foglalkozik, mint a kórházi betegekről. Ezek mellé hat szolga van beosztva, s a Pantokrator monostor egy szerzetese gondozza őket. A kórház és szeretetház halottainak külön temetőről is gondoskodik az alapító levél, mert erről a helyről nehéz volt megközelíteni az Arany Szarvon túl lévő temetőt. A temetőben is épült halottas kápolna.

Külön épült az előbbiektől az elmebetegek kórháza, hogy sem a sűrűbben lakott területeket, sem a kórházat ne zavarják az ápoltak. Az, aki gondoskodott a fenti kórházról, szeretetházról, meggyőződésünk, hogy gondoskodott az elmebetegek kórházáról is.

„Mit használ az én vérem, ha romlásba szállok...” ismételte a császárnő életében.

Szent Lászlónak leánya, Piroska — Eiréne — tehát minden vércsöppjével és szíve minden dobbanásával szolgálni akarta embertársainak javát — hasonlatosan édesapjához! Nemcsak a kórház megalapításáról, de annak fenntartásáról is ő gondoskodott — miképpen a Pantokrator monostor fenntartásáról is. Saját anyagi javain kívül megnyeri nemcsak császári urát, de a hozzátartozók jóindulatát is.

A Duna-Tisza közéről indult el Piroska, hogy mint Eiréne császárnő trónra kerüljön Bizáncban — s végül Krisztus menyasszonyként — a görög császárnők szokásához híven, mint apáca Xene „Idegen” néven menjen át az Örök Hazába.

Kommenos — Piroska életrajzírója, urának öccse — kiemeli művében, hogy a császárnőt soha sem vonzották az élet külső, puha szépségei. Idegen volt neki Bizánc, mert ő maga idegennek érezte magát benne, szülőhazáját sohasem tudta feledni. Lelke tele volt hittel, rajongással és szeretettel, magasabbra nézett és látott, mint a császári ház fénye, de szűk világa... Mindig Istent kereste — írja Komnenos —, és úgy találta meg a szenvedő embert. Amit az élet adott kezébe, két kézzel szórta a rászoruló felé..., alattvalóinak eszményképe volt, 1134-ben halt meg. Szarkofágja, amely földi maradványait magába zárta, a Pantokrator monostor előtt volt...

Amikor Kelet felől megindult az ozmánság, hogy az európai keresztény világnézetet megsemmisítse, útjába esett Bizánc.

Álljunk csak meg egy pillanatra és nézzük meg, vajh mit tett Bizánc...? A krisztusi kereszténység és krisztusi kultúra nevében Nyugathoz fordult segítségért...

Nyugat mit tett ekkor...? Hasonlóan ahhoz, amit akkor, amikor a magyar történelem sok-sok véres napján a hozzáfordulókkal tett — ölbe tett kezekkel nézte már az akkori Nyugat is, hogy megsemmisülhessen az, amit Isten dicsőségére addig épített a kereszténység...! Így esett áldozatul Bizánc a török előretörésnek — később hazánk is. A Pantokrator — Mindenható — monostor és kórház, hogy később — mint a török történészek is megállapítják — csizmadiák üssenek tanyát benne addig, amíg mecsetté nem alakítják. Konstantinápolyi török hagyomány szerint — aki az Arany Szarv isztambuli oldalán emelkedő egyik halmon egy bizánci bazilika épületéhez ér, annak nyugati falai előtt egy verde-anticoból készült hatalmas szarkofágot lát, négy oldalán kereszttel... Ma víztartóul szolgál. Ez a szarkofág volt valamikor Piroska — Eiréne — földi maradványainak nyughelye, amíg szentségtörő kezek szét nem dúlták...

„Csak a testet lehet megölni, csak a test múlandó, de a cselekedetek örökéletűek.” Piroska — Eiréne császárnő — nevét sem ismerik sokan ma már saját hazájában sem — Magyarországon —, de az általa megálmodott emberbaráti intézmény a mai kornak megfelelően — ma is él.

„Minden szép és jó, ami a világon van — a nőtől származik, de minden, ami a szépnek és jónak az ellenkezője, az is a nőtől ered” — mondja egy régi bölcselő.

Mi itt most egy kb. 8 évszázaddal ezelőtt élt gyenge nő napjainkban is érezhető áldásos életéről írtunk... Bárha a Teremtő Isten adná, hogy kb. 8 évszázad múlva, a jelennek is lenne értéke...

Az olvasójelek közötti szöveget szó szerint idézem Moravcsik Gyula „Szent László és a Bizánci Pantokrator Monostor” c. füzetéből, amely a Konstantinápolyi Tudományos Intézet közleményei 7-8. sz. füzetben, 1923-ban jelent meg. Szükségesnek tartom ennek megjegyzését azért is, hogy ezúton emléket állítsak Moravcsik Gyulának, a fenti mű összeállítójának is.

ÖRÖK MÉCSEK I.

Dr. Takáts Sándor: Régi magyar asszonyok

Zrínyi Miklós, a szigetvári hős — mint a lexikonban is olvashatjuk, 1508-ban született. Csaknem gyermekkorától kezdve harcban állott a törökkel. Részt vett a mohácsi csatában is. Háborús érdemeiért I. Ferdinánd 1564-ben az egész Muraközt Zrínyi Miklósnak adományozta. Ez időtől kezdve viselkednek a Zrínyiek — magyar főurakként. Több főtisztséget viselt, horvát bán is volt, de küzdelmeiben a bécsi udvar — a magyar király — Ferdinánd nem támogatta, azért Zrínyi Miklós lemondott minden viselt tisztségéről, Szigetvár védelméről is. Amikor meghallotta azt, hogy Szulejmán szultán Szigetvárt készül támadni, akkor önként vette fel újra a vár védelmét. Mint tudjuk, ott lelte halálát is Szigetvárnál, ha nem tévedünk Bécs, illetve a Habsburg Kamarilla nagy meglepődésére.

Zrínyi Miklós, a szigetvári hős nem azonos Zrínyi Miklóssal, a költővel, aki szintén több sikeres harcot vezetett a török ellen, horvát bán is volt, verses kötete 1651-ben jelent meg (Szigeti veszedelem, Török áfium ellen való orvosság stb.,) de a család azonos. Nemcsak „magyar főurakként viselkednek”, de szellemiségük is magyar. Nem kívánunk vitatkozni a horvát népcsalád tagjaival a Zrínyiek származását illetően, mint ahogyan nem kívánunk a lengyel Bem tábornok, vagy a Petrovics-Petőfi név miatt sem nemzetiségi kérdést csinálni, hiszen ezek a nagy szellemek a történelem távlatából maguk bizonyítják legjobban horvát-magyar, vagy lengyel-magyar stb. értéküket. Hiába is akarnánk állítani a tényekkel ellenkező dolgokat, hiszen mulandó volna minden bizonyíték, hogyha az erkölcsi alap hiányozna. Horvátország fénye tetőfokán egy magyar király idejében volt... Lengyelország nagyságát, amely Báthori István magyar királysága alatt volt, örökké visszasírja. Oly nagy fényük ezen történelmi vezér egyéniségeknek, hogy minden további nélkül, helyet igényelnek nemcsak a horvát-magyar, de minden egyéb — az eszményekért élni és halni tudó népek történelmében. A történelmet hamisítani nem lehet. Hiába akarunk ma valami olyasmit állítani, amely esetleges évszázadok távlatából azt mutatja majd, mindez, amelyet építettünk valamikor erkölcsi alap nélkül — jogtalanul — ebek harmincadjára került. A történelem számon kéri nemcsak az egyéni, de a népi bűnöket is..., s mint mondják a régi magyar példabeszédek: „ebül szerzett jószág, ebül vész el”. Nem köntörfalazunk. A szlovákokról beszélünk.

Ki ne emlékezne arra, hogy az elmúlt esztendőben a szlovákok kiadtak Amerikában egy képes albumot a szlovák „régikultúráról”. Évszázados építkezések, műemlékek stb., stb... Úgy tüntetve fel, hogy mindaz a „több évszázados szlovák kultúra története”. Uram bocsássa meg nekik, nem átalították még a Homonnai-Drugeth házat is felvenni, s belevenni a képes albumba, mint hogyha az szlovák kultúra terméke lenne...

Semmi okunk arra, hogy kárörvendők legyünk. „Ebül szerzett jószágként” került ez a szlovák magazinba, amely elveszett „ebül”, mert a csehek éppen olyan alapon tartottak arra igényt, akár a szlovákok. A horvátok ennél jogosabban tartanak igényt a Zrínyiek származására, viszont mi nem is vitatjuk el igazunkat a Zrínyiek származását illetően.

Zrínyi Kata első leveléből már láthattuk, hogy azt a levelet az 1580-as években Zrínyi Kata Trencséntől is északra fekvő várából írta... Ergo, Magyarország az a része, amelyet a szlovákok „évszázados szlovák” kultúrterületnek tartanak — magyar volt!!! Lám a Homonnai-Drugeth Ház is... Homonnai Drugeth Máriáról — a Murányi Vénus (Lőcsei Fehérrasszony Jókainál!) ügyis szó lesz majd később sorozatunk kapcsán, azért majd akkor bővebben emlékezünk arról az egész vidékről, már ti. hogy mennyire „szlovák kultúrterület évszázadok óta”, most csak a Zrínyi család eredetével kapcsolatban kívánjuk alátámasztani azt, hogy mi, magyar nők tudatosan elkerülni igyekeztünk minden olyan momentumot, amely később káros lehetne, s alapja lehetne bármilyen nemzetiségi vitának. Tesszük pedig ezt azért, mert mi jól tudjuk, hogy akadnak a férfiak között forrófejű politikusok, akik fajtájuk és hazájuk szeretetében elmennek olyan határig is, amely lehet pillanatnyilag áldásos népükre, de homokra építve a várat, később az unokákra ráomlik a ház. Mi tudjuk, hogy akadnak a szomszéd népeink asszonytársadalmában fennkölt lelkű nők, akikkel mi előre is kezdet szorítva, közösen munkálhatjuk a jószomszédi viszonyt, s a szomszéd népek társadalmára nagyobb áldást hozhat munkánk, mint egy ármádia hősi halott.

Zrínyi Miklós a törökkel folytatott dicsőséges harcaiért kapta 1564-ben I. Ferdinánd magyar király, osztrák császár adományaként az egész Muraközt — olvashatjuk az előttünk fekvő sorokból. Ez azt jelenti, hogy 1564-ig, s utána a Zrínyi Miklós tulajdonában is, Muraköz is Magyarország területe volt. Meggyőződésem, hogy nem örömmel adta a király Zrínyinek a Muraközt, de kénytelen volt elismerni Zrínyi hadvezéri nagyságát, s valamivel — mint új uralkodónak — kedvezni akart ezzel az adományozással a magyaroknak, akiknek szemében Zrínyi módfelett kedves volt. Ferdinánd

azonban hamarosan megbánta, hogy Zrínyivel szemben bőkezű volt, s ha nem is vette vissza az ajándékot tőle — Muraközt —, de hamarosan hadilábra került a barátság. Zrínyi nem volt hajlandó kiszolgálni a Habsburg király és császár magyarellenés politikáját. De nemcsak a szigetvári hős, hanem a következő Zrínyiek sem... Például Zrínyi Miklóst, a költőt — mint tudjuk egy vadászat alkalmával, orvul gyilkoltatta meg az udvar (iskolai és egyéb könyvekben, amelyeket a Habsburg-századok alatt írtak, az olvasható, hogy „vadkan ölte meg Zrínyit, a költőt...” — hát nem egészen így van).

Hazánkban a Habsburg századok alatt a történelmet úgy kellett írni, ahogy azt az uralkodó rendszer jónak és a dinasztia szempontjából előnyösnek tartotta. Emlékezzünk csak: azt tanultuk, hogy a mohácsi vész után — 1526. augusztus 25-én, menekült a király, II. Lajos, menekülés közben a lova megbotlott, s II. Lajost a Csele-patakba ejtette, majd rácsve gazdájára, belefutott lovastól a Csele-patakba — így az iskolai tankönyvek, s egyéb írások. Azonban Szerémi György krónikás könyvének 133. oldalán a Csele-patakban megtalált királyi holttestről azt írja:

„... reperimus, quad cum gladis bohemicis transfixus erat...”

II. Lajos magyar király gyilkosa a mohácsi elvesztett csata után való menekülése közben a cseh Zettritz Ulrik volt, aki egy másik társával együtt kísérte a menekülő magyar királyt a csata színhelyéről. Igazi cseheknek való munka...

Az egyik bécsi udvari levéltáros Hermayer „Anomonen” című munkájában, mit a levéltár titkos aktáira támaszkodva írt meg, szintén azt írja, hogy II. Lajos, magyar királyt a mohácsi csatáról menekülés közben orvul gyilkolták meg.

A magyar király meggyilkolása csak Ferdinánd osztrák-római császárnak lehetett érdeke, mint aki Lajos halála után a magyar trónt „örökség” címen megszerezni akarta és megszerezte.

Milyen érdekes, ugye, lám, hogy a Habsburg századokat, illetve a Habsburg kamarillákat, mint hűséges szolgák, kísérik a csehek és sokkal kedvesebbek mindenkor a császári ház előtt, mint akár maga az osztrák nép, amely népről tudjuk, hogy pl. 1948-49-i szabadságharcban is kivette részét a magyarok oldalán a saját császára ellen... Pöltenberg, Aulich ... a tizenhárom tábornokból kb. 4 volt osztrák származású, akik a bécsi Fehér Légióval harcoltak a Habsburg dinasztia rémuralma ellen.

Zrínyi Miklós nemcsak néz a szemével, de lát is. Mindenek fölött bírja

bizalmát a magyarságnak és érzi, hogy a török ellen való harcban, nagy reményeket fűznek személyéhez. De látva a császár politikáját, amely a magyarságra nézve nemcsak nem előnyös, de a törökével azonos, érzelmeit véka alá nem rejtí az uralkodóval szemben. Az uralkodó csak német vagy latin nyelvet kíván a magyarságra erőszakolni, Zrínyi Miklós hát — bár felesége német származású — gyermekeit, amint elérnek abba a korba, olyan magyar udvarházba adja nevelésre, ahol még véletlenül sem hallanak mást, csak magyar szót. Nyolc leánya és két fia volt.

Dr. Takáts Sándor írja: „... Zrínyi bizalmas, családi levelezése elveszett nagyrészt, csak kevés olyan emlék maradt reánk, amelyek a szigetvári hősnék gondolatvilágáról szólnak és érzéseiről. De hála Istennek, vannak Zrínyi életében olyan jelenségek, amik mindenféle elegy-belegy írásnál többet érnek, többet beszélnek...”

Zrínyi Miklós a magyar szokásoknak hódolt, s volt ereje is hozzá, felesége keze alól kivette gyermekeit, s magyar kézre adta őket. Ez világosan mutatja, hogy gyermekeit nyelvre és szívre — magyarokká akarja nevelni. Fiait az Erdődy, leányait pedig Batthyány családhoz adta, mikor még gyermekkorban voltak. A leányok a magyaron kívül más nyelvet nem is beszéltek, s kivétel nélkül törzsökös magyar családok fiaihoz mentek nőül. Országh Kristóf, Batthyány Boldizsár, Thurzó Ferenc, Forgách Imre, Bánffy Miklós, Thurzó Elek, Perényi és Telekessy, valamennyinek Zrínyi Miklós leányainak egyike a felesége.

Zrínyi Kata, a Batthyány Ferenc udvarában nevelkedett fel. Ha valahol, úgy itt sajátíthatta el a magyar erkölcsöt, a magyar szokást, itt kedvelte meg a magyar patriarchális életet. Batthyányné (Bánffy Kata) korának egyik legkiválóbb, legmagyarabb, legdolgosabb asszonya volt, aki férjével együtt sok idegen család gyermekét nevelte tüzes magyarrá. Zrínyi Kata magyarrá lett minden ízében, megszerette a munkát, megkedvelte az egyszerűséget. Az a szerénység és az alázatosság, amely Batthyánynét oly igen áthatotta, mély gyökeret vert Zrínyi Kata lelkében is. Megszerette a majorkodást (háziállatokkal való foglalkozást), a kertészkedést, annak csínját-bínját kíváncsisággal és örömmel leste el nevelőanyjától. Mikor kikerült az életbe, a dolgait immár magának kellett forgatnia, megbizonyult, hogy amit gyermekkorában tanult nevelőanyjától, az lelkének mind állandó tulajdonsága lett. Ránk maradt levelei, hozzátartozóinak feljegyzései és az általa alapított humánus intézmények azt hirdetik, hogy Zrínyi Kata századának egyik legkiválóbb, legkedvesebb nőalakja volt. Csupa szív, szelídség, szeretet.

Kedvkereső feleség, leányos, gyermekes asszony, aki mások gyönyörűségére termett. A szeretetben állhatatos, a jó barátságban állandó, a hűségben erős. Örül mások boldogságának, s résztvevő szívvel szenved mások szenvedését. Azt vallja saját magáénak, amit másokra költ. Nincs epéje, a haragot és a gyűlölködést nem tűri a szíve. Még ellenfeleit is jó szívvel, s engedelmes szolgálatával igyekszik magához vonni. Hívő, vallásos lélek is, akinek hite a sziklánál is erősebb. A hite, a vallásos meggyőződése igazgatja minden tettét. Isten áldásának nézi a boldogságot, s minden erejével igyekszik azt Teremtőjének meghálálni. Isten látogató kezét szelíd engedelmes-séggel fogadja, bú és bánat idején el nem csügged, mert hite ilyenkor is vigaszt nyújt neki. Az idők és az események semmi változást nem tesznek rajta. Egyforma mindig. Érzéssel van telve lelke, kora ifjúságától haláláig, s ez érzések kifejezésére sokszor nem talál szavakat... „A mély érzés és a tiszta szeretet csak akkor némul el benne, mikor lelke elszállófélben vagyon...” 1548-ban született, április 30-án és 1585. április 26-án halt meg.

Zrínyi Kata Batthyány Ferenc udvarában találkozott Thurzó Ferencel a volt nyitrai püspökkel.

(Olvasóinkat arra kérjük, hogy azon városok, várak és falvak neveit, amelyek felmerülnek a közleményekben, és amelyekre úgy hivatkoznak jelenlegi új gazdáik, hogy régi szlovák, horvát, román stb. terület, jegyezzék fel, hogy végezetül előttünk álljon tisztán és világosan bizonyíthatóan, hogy akkor, amikor a török-tatár dúlástól kellett megvédeni ezen várakat, városokat vagy falvakat, hiába keressük a védők között azokat, akik most arra hivatkoznak, azon területek ilyen-olyan ősrégi szlovák, stb. területek, települések és az ott található kultúrák, ezen nemzetiségek kultúremlékei... eddig felmerült Trencsén, Trencséntől északra eső részek, most a fenti bekezdésben Nyitra...)

Thurzó Ferencet a püspökségtől a pápa mentette fel, s a pápa adott engedélyt a házasságra, hogy a hatalmas Thurzó család ki ne haljon. (Erre vonatkozó iratok a cs. kir. állami, továbbá a közös pénzügyi levéltárban vannak.) Az esküvő a katolikus egyház szertartása szerint volt. Takáts Sándor azért tartja ezt fontosnak külön említeni, mert igen sok történetíró azt írja, hogy Thurzó nemcsak a püspökségtől vált meg, hanem fölvette a református hitet is. Nem. Takáts Sándor írja, hogy Thurzó első felesége is katolikus volt. Zrínyi Kata azonban református volt, s később a házaselet folyamán tért át Thurzó az új hitre.

Dr. Takáts Sándor szükségesnek tatja megemlíteni minden jeles ma-

gyar család életében azt, hogy melyik egyházhoz tartozott, valamint azt is, hogy kik, mikor vették fel az új hitet — protestáns — éspedig nem azért, hogy ezzel a Krisztusban testvér egyházak békéjét háborítani akarná, hanem éppen azért, hogy ezzel is alátámassza, hogy valláscsere nem azt jelentette, mintha hűtlen lett volna előbbi egyházához valamely család, hanem azért, hogy ezzel kihangsúlyozza és ítéletét lerögzítse azzal az uralkodó rendszerrel szemben, amely nem átalította minden Isten és vallásellenes cselekedetére ráteríteni az Egyház zászlaját. Bizony nehezen talált volna utat az új hit a magyarság sorai között akkor, hogyha elsősorban a Habsburg dinasztia vette volna fel Luther és Kálvin zászlóját Hazánkban...

Az idők folyamán, később nem egy család akadt, aki visszatért a római egyház kebelébe és a változás sem azt jelentette, mintha más értékű magyar lett volna általa. Dr. Takáts maga írja, hogy a vallásgyűlölet „idegen növény volt Hazánkban, Bécsből plántálták...” Idő tellett abba és új — satnya generációk — hogy Krisztusban testvér egyházak tagjait egymás ellen uszítsák — hála legyen a Mindenhatónak, hogy a felekezeti villongás el is tűnt az uralkodó dinasztiával együtt, és az újra csak Istent kereső magyarok szorítják egymás kezét, mint mutatta ezt a II. világháború, és azt követő dicsőséges, de fájdalmas emlékü 1956-os magyar szabadságharc is.

Olvassuk a továbbiakban, hogy Thurzó Ferenc feleségét, Zrínyi Katát, Letavára vitte. Letaván és a regényes fekvésű Árva várában éltek. (Semmi kedvünk rosszmájúnak lenni a „szlovák kultúrkincseket” tartalmazó díszes kiadású művel kapcsolatban, de lám, Árva vára Thurzó-Zrínyi birtok, az Úr 1550-es éveiben.)

Zrínyi Kata mindenben jobb keze az urának, Thurzó Ferencnek — írja dr. Takács. Thurzót a magas állásai sokszor távol tartják az otthontól, és mindennel az asszonynak kellett törődnie, Zrínyi Katának kellett vezetni az egész gazdaságot, beleértve a majorságot is.

1564-ben Thurzó megszerzi a ricsei és bicsei uradalmakat is, amely Thurzóné, Zrínyi Kata számára jelent még több munkát... olvassuk, hogy Ricse és Bicse rövidesen országszerte irigyelt javakká váltak, pedig éppen azért tudták megszerezni, mert a gaz és gyom felverte azokat Lykerka úr hanyagsága miatt...

Zrínyi Kata a nagy elfoglaltsága mellett időt talált arra, hogy saját maga foglalkozzon az udvarház népének oktatásával is... lám... lám modern asszonyok, volt idő még arra is...!

Takáts írja, hogy Zrínyi Kata rendkívül vallásos nő volt, az uradalom

lakóinak lelki dolgaival saját maga foglalkozott. Tanította a népet, s az istenés és erkölcsös életre saját maga szolgált a legvonzóbb példával. Támogattat a szegényeket, ispotályokat alapított, iskolákról gondoskodott. Árva várában és más kastélyaiban az udvartartása csakis magyar volt, s mert Zrínyi Kata és magyar udvartartása szeretetre méltó tulajdonságaival magához vonzotta Árva, Trencsén környékén élő más népeket is, a Felvidéken megindult a magyarosodás. Zrínyi Kata nem nézte, hogy a vidéken található szegény diák milyen nemzetiségű... saját maga taníttatta külföldi egyetemeken...! Amit tehát Lykerka uramék elhanyagoltak... anyagiak, erkölcsiek és szellemiek terén, helyrehozta azt egy gyenge magyar női lélek... Így mondanám mai nyelven, a szlovák kultúrkincseket megőrkítő albummal kapcsolatban....

Azt is írja Takáts Sándor, hogy a Thurzó Ferenc áttérése az új hitre, nagy hatással volt Árva- és Trencsén megyékre. A jobbágyak követték az urak példáját, s mivel az uraság a kastélyokban és a templomokban magyar istentiszteleteket tartottak, a magyar nyelv ezeken a helyeken teljesen tért hódított.

Zrínyi Kata és Thurzó Ferenc életére vonatkozó iratok találhatók: cs. és kir. állami, továbbá a közös pénzügyi lvt.-ban, a Lykerka-féle adás-vétel iratai a Közös lvt.-ban... Rendelet Lykerkához, hogy általa tönkretett Bicsét és Ricsét átadja érdemesebb gazdának c. alatt.

Egy régi bölcselő azt mondotta, hogy „Minden szép és felséges, ami van ezen a világon, a nőtől ered, de minden förtelem és alávalóság is a nőtől származik....”

Az olvasóra bízunk, gondolkodjon a régi bölcselő megállapításán. Nézzünk vissza a múltba a mi Örök Mécseink fényénél, majd vizsgáljuk a jelent... Olvassuk, hogyan, milyennek írja le dr. Takáts Sándor Zrínyi Katát, ezt az akkor, amikor Thurzóné volt, még gyermekasszonyt... írja, hogy „a 16. század legkedvesebb nőalakja volt... a szeretetben állhatatos, a jó barátságban állandó, a hűségben erős..., s azt vallja magáénak, amit másokra költ... hívő... vallásos lélek, akinek hite erősebb a kösziklánál is... az Istenhite igazgatja minden tettét...”

Több mint 400 év távlatából világít ez az Örök Mécse, amelynek fénye megkapja dr. Takáts Sándort is ... vajh, azok a csillagok, melyek tündökölnek a társadalmak egén... hány „fényévet” számolhatnak?

Ma divat lett madame Du Barryhoz hasonlítani, akinek fénye elvakított egy királyt is... de milyen förtelmes és szomorú árnyéka volt annak a fény-

nek... és hol aludt ki, a vesztőhelyen... erről megfeledkeznek a jelen „csillagok”. Tudjuk, forradalom szele sodorta a fűrészpóros kosárba a királyi szerető fejét... és az a forradalom vitte oda Párizs rendőrfőnökének és feleségének fejét is... és a tömeg, amely gúnyosan nevetett, amikor madame Du Barry feje lehullott... zokogva kísért a vérpadra az eszményi asszonyt. Párizs rendőrfőnökének feleségét, aki szívének, lelkének melegéből két kézzel adott még a legelesettebb szegényeknek is. Egy lett a halálban madame Du Barry és Párizs rendőrfőnökének felesége... csak a mód volt különböző: míg egyiket zokogva kísérték a vérpadra — vállalva a hasonló halált, amely kijárt azoknak, akik szánalmat mutattak a kivégzendővel szemben is — addig Du Barryt csaknem meglincselték már a vesztőhelyre menet közben. S míg az egyik emelt fejjel, nyugodtan hajtotta fejét a vérpadra a tiszta lelkiismeret nyugalmaival, addig madám Du Barry nyugtalan lelkiismeretének hatása alatt szenvedett.

Szükségesnek tartjuk ezen madame Du Barryt utánozni akaró, a mai társadalmak egén szikrázó üstökösök példáját felemlíteni, hogy alkalma legyen a mai társadalomnak párhuzamot vonni... a történész mindent feljegyez — s nem felejt el semmit.

Mulandók vagyunk, de mulandóságunkkal az örökéletet kell szolgálni. Mi, a jelen, vagyunk felelősek azért, hogy ne üstökösöket adjunk a jövőendő számára, hanem Örök Mécseket. Nem árt, hogyha elgondolkozunk hát a régi bölcselő mondásán.

Akadnak, akik azt mondják szánalmas mosoly keretében, hogy a XVI. század, illetve Zrínyi Kata óta óriásit fejlődött a világ. Fejlődött, de egyvalami bizonyosan ugyanazon alapkövön nyugszik... az erkölcs tisztasága. Olyan szilárdnak kell, legyen, mint az, hogy az éjszakát nappal követi. Minél nagyobb a változása egyéb dolgoknak, annál tisztábbnak kellene lenni az erkölcsi életnek, mert a technika óriási fejlődése, hogyha nem szabályozza azt az erkölcs hatása... temetővé változtatja a világot.

Világosabban: a mai atomkorban, amikor már a holdat és a csillagokat célozzák az emberek ... a borzalmas pusztító fegyverek birtokában vannak, hogyha ezt a józan ész és erkölcsi értelem nem szorítja korlátok közé, az emberiség pusztulását hozhatja magával. Ne legyünk beképzelték a mai korral szemben... olvastunk már akkora fejlett technikáról, kultúráról... és arról, hogyan tették néptelenné vele a földet... mi tehát, mielőtt a holdba indulnánk, tanuljunk meg idelelni a földön tiszta lábbal járni, értelem szerint lépkedni.

Takáts Sándor azt írja, hogy a XVI. században azért virágzott az emberszeretet, mert olyan tüneményes nagy szellemmel plántálták, mint a Régi Magyar Asszonyok. Mi lenne, hogyha mi magunk is próbálnánk hasonlítani valamiben a régi magyar asszonyokra... nevezetesen abban, hogy megpróbálunk melegágyat készíteni az emberszeretet virágainak?

Semmit, semmit nem kell nekünk újra kezdeni... folytatni ott, ahol abbahagyták a régi asszonyok... amikor a krisztusi kinyilatkoztatott igazságoknak még erénye volt a földön. Kérdezzük, akkor mit jelentenének a tudomány vívmányai, amelyek azóta valósultak meg, hogyha hozzájárult volna az emberszeretet ápolása is. Hogyha a régi bölcselő megállapítása szerinti kétféle nő közül ne az győzne, akitől nem is eredhet felemelő társadalmi forma?

Hagyjunk időt a gondolkodásra a nagy kérdés fölött. Nagy utat tett meg a nő a társadalmi életben mostanáig. Valamikor „úri nőnek” azt nevezték, aki minél magasabb polcon volt, annál inkább le tudott hajolni. Felfelé csak a csúszó-mászó emelkedik, nyújtogatja undorító fejét... a nagy lélek lehajlik — saját nagyságából.

A későbbi századok termelték ki ezt a „nagyságos” típust, amely csak üres szó volt és maradt. Azután jött a legújabb „arisztokrácia”, a „pártarisztokrácia”. Örök Mécseink nagysága még lelkükben és szívükben volt..., „édesanyámnak” szólította a legkisebb szolga gyerek is... azután meghozták a Mohács utáni évek és a „felvilágosodás” a címeres baby holmikat..., legújabbán pedig a „párt-tagságnál” kezdődik az ember. Nincsen itt sem a „nagy felvilágosodásnak”, sem a „párt-arisztokráciának” semmi köze sem a nagysághoz..., sem a demokráciához...! Nevet ezen mindegyiken a gondolkodó nő, csupán, mert mit tehet egyebet?

De mit szólnának ehhez a régi magyar asszonyok, ha sírjukból feltámadnának... mit szólnának ahhoz, hogy a ma már szinte rettegve ejtett „teenager”-eket meglátnák... hát a régi bölcselő mit szólana ezen látványhoz... mit állapíthatna meg... mi marad majd az emberiségre a jelen női generációktól... és hol van ma emberszeretet?

Menjünk... menjünk vissza a múlthoz melegedni! Olvassuk a drága sorokat és álmodjunk egy szebb világot, ahol nincsen semmiféle „arisztokrácia” semminemű „demokratikus párt-arisztokrácia”, csak szív van és hit... remény és őszinte szeretet.

Zrínyi Kata a legboldogabban élt Thurzó Ferencsel. Öt gyermekük született. És szegény jó Katánkat — s vele az egész magyar nemzetet —

rettentő csapással látogatta meg a Teremtő. Szigetvárnál hősi halált halt Zrínyi Miklós, az édesapja. 1566-ban elment a Hadak útjára, a legdicsőbb halálba Zrínyi Miklós. Írja dr. Takáts Sándor, hogy Zrínyi Miklós amilyen rettenthetetlen hős volt a háborúban... annyira gyengéd apa volt családjában. Gyerekei rajongásig szerették (bár gyermekkoruktól más udvarházakban lettek nevelve..., s lám mégis a szülői szeretet oltárkép volt a szívükben..., mert azzá tette őket a nevelő szülő lelki nagysága!) Zrínyi Katát úgy éri a hír, hogy azonnal Győrbe rohan, majd onnan Csáktornyára kíséri édesapja fejét, amelyet a Szent Ilona monostorba temettek el, és utána ágyának esett. Egy esztendeig feküdt ágyban édesapja elhunytá iránti gyászából eredő gyengélkedéssel. Thurzó Ferenc, a férj ír a királyhoz, hogy mentse fel minden ténykedése alól őt, mert feleségét saját maga kívánja ápolni... (Kszp. pénz. ltr. 276. oldal, 1567. augusztus) Thurzó Ferenc aggódó szeretete lábra állította feleségét, de ezután maga esett ágyának. Most Kata ápolja az urát aggódó szeretettel, de hiába. Thurzó megírja végrendeletét, mindezt feleségének Zrínyi Katának adja, és 1674. év március 17-én Árva várában visszament a Teremtőhöz.

Zrínyi Kata 24 éves, amikor özvegyen marad. Két évig gyászolta az urát, s azután lett Forgách Imre felesége.

Forgách Imre a Thurzó árvákat a legnagyobb gonddal nevelte és szeretetével elhalmozta. Még az esztergomi káptalan is azt hagyta írva, hogy a protestáns Forgách Imre úgy viseli gondját mostoha gyermekeinek, mintha saját gyermekei lennének (Orsz. Levéltár). Zrínyi Kata szeretetét és háláját második ura ezzel még inkább kiérdemelte. Takáts Sándor írja, hogy Zrínyi Kata levelezését tanulmányozva, azt látja az ember, hogy annyi szeretet és gyengédség volt benne övéi és más embertársa iránt is, hogy szinte alig talál szavakat Kata asszony, hogy kifejezze érzelmeit. Egy alkalommal pl. így ír az urának, Forgáchnak.

„Az én holtomig való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint szerelmes szívem én édes urának. Kívánok az Atya-Úristentől az Krisztus által kegyelmednek kimondhatatlan jókat testünk és lelkünk szerint, kiben, hogy velem egyetemben én édes szerelmes uram, a szent felsége kegyelmedet sok jó ideig megtartson, szent nevének tisztességére és nekünk idvességünkre — imádjuk a szent felségét.

Továbbá szerelmes szívem, én édes uram, kegyelmednek azt írhatom, hogy a mi szerelmes gyermekeink Istennek legyen hála, békével vannak.

Én édes szerelmes szívem, az szánat is elküldettem kegyelmednek,

kérem szívem, én édes szerelmes uram, hogy kegyelmed siessen haza, és holnap várom kegyelmedet haza. Ha kegyelmed holnap nem jöhet, bizony elég bánatban leszek. Evvel ajánlom kegyelmednek az én holtomig való szolgálatomat és az én kegyelmedhez való tiszta szívből való szerelmemet, mint szerelmes szívem én édes uramnak. Az Úristen hozza kegyelmedet szerelmes én édes uram jó egészségben haza hamar és adja az Úristen, hogy láthassam kegyelmedet szerelmes én édes lelkem-uram ugyan jó egészségben és boldog életben, kiben nagy sok jó ideig egyetemben, az mennynek, földnek ura minket megtartani az áldott, szerelmes szent fiának érdemeiért. Ámen. Ez a levél kelt Bicsén, csütörtök estve fél öt órán, 1577.”

Világosan látni a levélből, hogy érzelmekkel mennyire telve volt szíve ennek a csöpp asszonynak, aki szinte ugyanazon szavakat írja minden mondatában, csak azért, hogy gondolatban minél előbb több időt tölthessen az urával... hosszú levelében. Milyen szépséges az érzelme a Felséges Istenhez való ragaszkodása és Krisztus megváltói érdemeinek tisztelete is... milyen egyszerű, de őszinte szavakban nyer kifejezést, s milyen szívesen használja a jelzőket minden mondatában Isten dicsőítésére. Bizony követendő példa Zrínyi Kata napjainkban is, amikor a krisztusi világnézet elérkezett a lét-vagy nemlét kérdéséhez... Isten milyen felséges, nagy kegyelemmel jutalmazza Zrínyi Kata erős hitét és Krisztushoz való ragaszkodását, amikor túlsegíti apja iránti mély gyászán, majd az első ura elvesztése után éppen olyan érző, melegszívű férjet ad neki, miként volt Thurzó Ferenc is.

Forgách Imrével — második urával — Zrínyi Kata folytathatja azt a nagy művet, amelyet Isten dicsőségére kezdett el élete elején... az emberi lelkek munkálását. Forgách Imre megszerezte Trencsént és megkapta az örökös trencsényi főispánságot is. Őt leánya és két fia született Zrínyi Katának második urától... Thurzó Ferencről is maradt öt, szóval valóban népes család vette körül az asztalt.

Úgy Trencsénben, az új birtokon, mint a régieken, egyformán gondoskodnak ispotályok, iskolák és templomok építéséről.

A trencsényi uradalomról készült hivatalos összeírások megörökítették a regulákat is — utasításokat —, s így Forgách Imre és Zrínyi Kata asszony gondolkodásának és szellemének beszélő emlékét hagyták reánk. (Országos levéltár Urb. et Conspr. 64. 35. sz.) A 158. évi összeírás egymaga hatalmas ívrétű kötet.

A trencsényi összeírás szerint Forgách Imre és felesége minden népesebb falujukba alapítottak ispotályt (szegényházat), mint már írtuk, nem a vallás-

felekezetek, hanem a rászorulóknak számára! A trencsényi hévizek mellett fürdőházat alapítottak a szegények számára. A trencsényi, toplai, báni, kubrai stb. szegényházak egyforma regulákkal éltek, „Ispotályházban — szegényházban — mondja az utasítás — ki nem akar imádkozni, egyet se tartanak köztük. Ha valaki nem tudja az imádságot, hitnek ágait, és az isteni tízparancsolatot, napot kell neki hagyni, hogy megtanulja. Ha nem akar tanulni, üzzék ki onnan. Udvarbíró fekete szabású, szürke posztót csináltasson, és adjon minden férfinak, asszonynak és leánynak, kik ispotályban laknak, egy hosszú szoknyát, kétszer cipellőt, férfiaknak két hosszú inget és egy vagy két gatyát, férfinak süveget, mindenkinek szíjövet, asszonyembernek és leánynak egy hosszú inget az ő módjuk szerint, két előkötőt, két pinzes fedelet (fejre való kendőt), leánynak hajfonót és egy fekete paraszt pártát. Aki meghal, annak csináltasson az udvarbíró inget bokáig, abba temessék. Koldulni nem szabad, de ha úr jön, akkor a szegények közül kettőt persellyel istenébe odaküldjön az urak elébe. Karácsonykor, húsvétkor, pünkösdben és Szent Imre napján (védőszentje a magyarságnak!) mind a négy napra minden ispotályos három tál ételt kap, bárányt, tyúkot, 24 icce borsót, szalonnát, lisztet, 6-6 icce bort és 10-10 icce sert. Egyik tál étel mindenkor borsos és sáfrányos legyen...”

A fentiekben látva a XVI. század magyar urainak a Teremtő Isten által közeliükbe adott szegénységről való gondoskodást, és ismerve az életük egyszerűségét, hogy mint olvashattuk is... némely ilyen nagyasszonynak még két inge sem volt sajátja — felsóhajtunk: Uram, micsoda lelki arisztokrácia, micsoda lelki nagyság kellett ahhoz, hogy még a szegénység ingyen gyógyvízéről is gondoskodtak... s hogy ünnepnapokon az akkor még szinte ritkaság számba menő borsos, sáfrányos ételt is kötelezővé tették az udvarbíró számára, hogy kiszolgáltassa a szegénységnek...

Lelki nagyság... lelki arisztokrácia... de micsoda eget felemelő demokrácia is..., amikor le tudott mondani a magyar asszony a csillogásról, a pompáról, hogy „édesanyja” lehessen és a saját részéről lemondott ruhákkal melengesse az elesetteket.

Úri-ak voltak, ezek voltak az úri-ak, akikhez felérni nem tudtak azok, akik elhomályosítani igyekeznek az igazi úri nem ragyogását.

Folytassuk csak a továbbiakban a Forgách-Zrínyi ívek ismertetését az ő nagy lelkük halhatatlanságáról:

„A várbeli prédikátor kap évenként 34 és fél kvarta lisztet, 312 font tehénhúst, 365 icce bort (nyilván egy iccét minden napra) 430 icce sert. Az

öreg deákoknak ad az úr minden héten húszra 30 pénzt, medikusoknak 20 pénzt, egy vég morvai posztót, de az mester jól meglátja, hogy akik csavarognak — bujdosók volnának, azoknak ne adjon. Csak oskolabéli diákoknak és medikusoknak ad a várból minden héten lisztet másfél fertált egyegy kántorba — negyedévbe — borsót, másfél fertály kölest, vagy pohánka kását, másfél fertályt. Szegényeknek, kik vasárnap istenébe alamizsnát várnak, 8 forint 32 krajcárt, a medikusoknak az egyháznál minden vasárnap 6 dénárt.”

Olvassuk tovább, hogy a Forgách-Zrínyi Kata házaspár legszebb kertjében a „Podmaniczky kertben” 10 koldus számára épített szegényházat, ezek is úgy lettek ellátva, mint a trencséniek.

Az egyházi dolgokra külön utasítást adtak az udvarbíróknak... „Gondot viseljen a parochiákra, egyházakra — felekezeti különbség nélkül —, hogy el ne pusztuljanak. A predikátorokat minden rendbéli nép nagy tiszteletben tartsa, becsülje, tisztelje. Jövedelmük ne kisebbüljön se a predikátoroknak, se a Krisztusban testvér egyházaknak, sem az oskoláknak. Valamikor bemegegyen az udvarbíró a faluba, először szembe megyen az predikátorral s megértse tőle, ha az bíró, esküdtek és egyéb köznép, vasárnap és ünnepeken jártak-e az egyházakhoz Isten igéje hallgatására. Ha találkoznak olyak, akik ritkán járnak predikációra, az kézi kalodába — ki az falu közepén vagon — betétesse. (Ez a XVI. század egy fenyítési módja volt világszerte.) Ha ki oda nem fér, lánkra kötöztesse, s ott a kaloda környül legyen a predikációtól kezdve estélig. Ha azonban nem tanulnak... akkor más vasárnap is tétessék kalodába, s két nap tartsa benne és két éjjel. Ha az másik fogságon sem tanulnak és predikációra még sem mennek, tehát minden késedelem nélkül, feleségestül kiküldje az faluból, házát, földjét vegyék el pénz nélkül. A predikátorokat mindenkor intse, hogy az egyszerű népet tanítsák imádságokra és minden fél esztendőben egzaminálják házankint... véneket és ifjakat, férfiakat és asszonyállatot, Napot hagyjanak nekik, hogy imádságokat megtanulják. Ha így sem tanulnának erősen, meghagyja az predikátoroknak, hogy hírré tegyék az udvarbíróknak az efféléket, s az udvarbíró minden kedvezés nélkül megfogassa, és fogságból ki ne bocsássa, míg meg nem tanulják az imádságot. Minden faluban legyen kézi kaloda tízenkét emberre való. Egy falu sem merjen fejek és jószágok veszte nélkül az predikátoroknak búcsút adni...” (már ti. hogy a lelkipásztorokat a falukból ki ne merjék kergetni...)

Trencsén... Árva... stb. szóval az Észak-nyugati Felföld azon része,

amely most Csehszlovákiához tartozik... Így indult meg a kultúra útján, hogy egyszer belemarjon az áldó kézbe, amely a tudás fényét megmutatta neki akkor, amikor más országokban még ekébe fogták a hasonló emberi társadalmat. Örök mécses... édes jó anyáink... visszanyúlnak a századok mélyéből, hogy visszavegyék régi jussait kései unokáinknak, nem Csehszlovákia... soha nem lesz azzá, mert mindörökké magyar volt és marad az a része az Isten tenyerének.

A hitéletre és az oskolákra vonatkozó körülményeken kívül nem hanyagolják el a gazdasági részét sem ezen területnek a Forgách-Zrínyi házaspár. Úgy felvirágoztatják Trencsént és környékét, hogy fogalommal válik, és szerte beszélnek külföldön járó emberek is, hogy a trencségi urak.... Forgách Imre és felesége... áldást hoztak Magyarországnak erre a részére.

A fentieket látva, újra azon elmélkedünk, hogy Mohácsnál többet veszítettünk, mint 24 ezer hősi halottat. Elvesztettük nemzeti függetlenségünket is, olyan rendszer lett úrrá a Kárpát-medencében, amely évszázadokon dolgozott azon, hogy elérjük a mai helyzetünket. Elismerjük, hogy a világ fordult..., de nekünk jó lett volna az a régi mód is..., amikor az adott szó szent volt még, és amikor a méltóság a szívben és a lélekben lakozott..., a demokrácia meg nem Moszkvában született, vagy másik oldalán a világnak, hanem megnyilvánult a legfenségesebb formájában.